

UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ AGRONOMICKÉ FAKULTY VYSOKÉ ŠKOLY ZEMĚDĚLSKÉ V BRNĚ V PRAXI

F. KŘENEK

Zemědělství zaujímá v národním i světovém hospodářství velmi významné místo. Při současném stupni a efektivnosti mezinárodní i národní dělby práce je zemědělství stále nezastupitelné ve své ekonomické a sociální funkci, přičemž stále trávající cenová, nákladová, důchodová a sociální disparita podstatně omezuje plnění této sociálně ekonomické funkce. Současně však dosažení parity je závislé na úrovni produktivity práce, stupni zavádění vědeckotechnického pokroku do zemědělství a na stupni integrace zemědělství do industriální ekonomiky a sociálního systému společnosti.

Vědeckotechnický rozvoj a s ním spojená integrace předpokládají koncentraci zdrojů. Ta je však pro mnohé podniky jen stěží dosažitelná. Jako objektivní tendence se prosazuje sdružování prostředků více podniků, kooperace zemědělských podniků a jejich postupná integrace s podniky navazujícími na zemědělskou prvovýrobu. Postupně se krystalizují a vytvářejí zemědělské industriální komplexy, zakládající zemědělská industriální odvětví s výrazně změněnou sociální strukturou pracovníků. V těchto společenských procesech, v jejich rozvíjení a realizaci mají stále větší funkční poslání zemědělské inženýři, veterinární lékaři, ekonomové a kvalifikovaní pracovníci, jejichž většina je existenčně a sociálně závislá na fungování zemědělských podniků, prosperitě integrace, a na výrobní a spotřební emancipaci zemědělství.

Pracovníci katedry sociologie zemědělství a vesnice VŠZ v Brně sledují v sociologickém výzkumu absolventy Vysoké školy zemědělské v Brně a jejich uplatnění v těchto procesech, které jsou v našich podmínkách víceméně v začátcích.

METODY ZKOUMÁNÍ

Cílem výzkumu bylo získat poznatky o společenském uplatnění absolventů agronomické a veterinární fakulty VŠZ v Brně (obory: pěstitel, chovatel, zahradník a veterinární lékař) v posledních třinácti letech a absolventů provozně ekonomické fakulty v letech 1964–1969. Výzkum sledoval v jakých společenských podmínkách a kde absolventi realizují získané poznatky, jaké zaujímají společenské postavení, a které faktory ovlivňují stupeň efektivnosti působení absolventů.

Hypotéza a výzkumu

Uplatnění absolventů VŠZ v praxi bylo podmíněno historickými zvláštnostmi zkoumaného období, ve kterém vstupovali do praxe, a v níž pracovali. Objektivně i subjektivně podmíněné procesy a funkce našeho modelu zemědělství a jeho místa ve společnosti působily na rozhodování absolventů, takže zaujímali pozice relativně vzdálenější zemědělským podnikům, zejména ve sférah nadpodnikových a v organizacích navazujících na zemědělství, v mnoha případech i zcela mimo rámec profesí, pro které byli připraveni. Tyto podmínky byly objektivně dány a reakce absolventů nelze tedy chápat jako deviantní chování. V komplexu podmínek, které poměrně nepříznivě motivovaly vztahy absolventa VŠZ k zemědělskému podniku, mají významné místo zejména horší životní (v tom i pracovní a kulturní) podmínky, delší pracovní čas, sociální atmosféra v podnicích, omezené možnosti sebevzdělání a poměrně nízké hodnocení profesí absolventů VŠZ (v zemědělství vůbec) v naší společnosti.

Metodika výzkumu byla založena na kombinaci metody statistické a typologické. Základní technikou byl dotazník. Statistickou metodou byly získávány tyto poznatky: základní údaje o absolventech, umístění absolventů, typy organizací, postavení absolventů, platové poměry, léta praxe,

I. Základní soubor (ZS), výběr (V) a procento reprezentace absolventů agronomické fakulty.
— The basic set (ZS), selection (V), and the representation percentage of the Agronomic Faculty graduates

Ukazatel	Absolventi agron. fakulty		
	ZS	V	%
1955	270	147	54,5
1958	318	178	56,0
1961	257	162	63,0
Celkem	845	487	57,6
1955—61			
Pěstitel	302	169	56,0
Chovatel	441	264	60,0
Zahradník	102	48	47,0
Celkem	845	487	57,6
1955—61			
Muži	656	382	58,2
Ženy	189	105	55,6
Celkem	845	487	57,6

stabilita ve funkcích, motivace změn zaměstnavatele, povaha práce, vztah absolventa k oblastem a sférám zemědělství, typ místa pracoviště, spokojenost v různých oblastech uplatnění, pracovní a volný čas, typ místa bydliště a dojíždění, veřejná činnost, zaměstnání, vzdělání partnera, vztah absolventů k VŠZ, doplňující údaje.

Většina z těchto znaků se sledovala v časové řadě. Typologickou metodou byly získávány poznatky: sociální typy, profesijní typy, typy podle prestiže, typy podle postojů, typy podle životního stylu, typy podle životní dráhy, typy elity, středu a outsidera a některé další.

Získané poznatky o absolventech agronomické a veterinární fakulty reprezentují stav v r. 1967 a v mnoha znacích vývoj a změny v letech 1955—1967. K získání těchto poznatků jsme použili poměrně rozsáhlého dotazníku. Tento metodologický přestupek jsme vyrovnávali navozením atmosféry důvěry ve fair play a využitím vztahů absolventů k Alma mater.

Zkoumaný vzorek zahrnuje absolventy ročníků 1955, 1958 a 1961, které byly do výzkumu zahrnuty celé. Zastupují populaci absolventů, která vstoupila na VŠZ v období začátků združstevňování zemědělství, vstupovala do praxe jednak v jeho druhé fázi, jednak po dokončení združstevnění. Všichni se pak uplatňovali v období konsolidace. Pravidelné tříleté odstupy

mezi volenými ročníky umožňovaly sledovat kontinuitu v chování populace i odlišnosti mezi ročníky. Vzhledem k tomu, jakož i k procentu návratnosti dotazníku (56,8 %) lze závěry výzkumu považovat za reprezentativní (zejména kvantitativní stránku) pro ročníky 1955 až 1961 s uplatněním do r. 1967. V objektivních znacích lze závěry považovat za reprezentativní i v kvalitativní rovině. V některých hlavních znacích, které se průkazně projeví u všech ročníků, lze závěry považovat za platné pro populaci absolventů 1952—1964 s uplatněním do r. 1967.

Základní část údajů získaných od absolventů byla převedena na děrné štítky (11.205) a standardní program počítače SAAB D21. Část informací byla zpracována metodou čárkování a metodou obsahové analýzy.

V této práci je uvedena první část poznatků o uplatnění absolventů agronomické fakulty.

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Základní soubor, výběr a procento reprezentace ukazuje tab. I. Absolventi agronomické fakulty uvedených tří ročníků byli v r. 1967 rozmístěni po celém území ČSSR. Kromě toho byli tři v zahraničí a dvaadvacet v domácnosti nebo nebyli zaměstnání.

K základním údajům o absolventech patří rodinný a sociálně ekologický původ, prospěch na VŠZ a zařazení ve dvou hlavních oblastech na státních statcích, v JZD a v ostatních organizacích (tab. II, III.) Ze sta absolventů - mužů, kteří pracují v JZD a na státních statcích je 36 z rodin zemědělských, 33 z rodin nezemědělských, 31 z rodin smíšených (jeden z rodičů pracuje v zemědělství); 37 je z města a 63 z vesnice, 82 jich prospělo a 18 prospělo s vyznamenáním. Ze sta absolventů-mužů, kteří pracují v jiných organizacích je 48 z rodiny zemědělské, 36 z rodiny nezemědělské, 17 z rodiny smíšené; 35 je z města, 65 z vesnice, 78 jich prospělo a 22 prospělo s vyznamenáním. Ze sta absolventek, které pracují mimo JZD a státní statky je 23 z rodiny zemědělské, 64 z rodiny nezemědělské, 13 z rodiny smíšené, 55 z města a 45 z vesnice, 72 jich prospělo a 28 prospělo s vyznamenáním.

U mužů se zamítá hypotéza o neexistenci vztahu mezi rodinným původem a zaměstnáním v uvedených dvou oblastech s rizikem 1 %. Nejvyšší kladná korelace alternativ (+ 0,17) existuje mezi zaměstnáním v JZD nebo státním statku a původem z rodiny smíšené. Nejvyšší záporná korelace alternativ je mezi zaměstnáním v jiných organizacích a původem z rodiny smíšené (− 0,17).

Absolventi, kteří prospěli, absolventi původem z vesnice a absolventi ze zemědělských rodin jsou největšími zdroji zemědělských odborníků v obou skupinách organizací. Avšak vzájemný poměr zaměstnaných absolventů na státních statcích nebo v JZD a v jiných organizacích ukazuje, že jen z tří kategorií absolventů se členové uplatňují více na státních statcích a v JZD než jinde. Jsou to absolventi

II. Absolventi podle rodinného a ekologického původu, zaměstnání a prospěchu. — Graduates according to their family and ecological origin, according to employment and to the results of their studies

Původ	Muži			Ženy		
	stát. statky JZD %	jinde %	celkem %	stát. statky JZD %	jinde %	celkem %
Rodina zemědělská	9,3	35,6	44,9	—	21,2	21,2
nezemědělská	8,6	25,2	34,8	6,1	58,2	64,6
smíšená	8,1	12,2	20,3	2,0	12,2	14,2
Celkem	26,0	74,0	100,0	8,1	91,9	100,0
Vesnice	16,4	48,0	64,4	2,0	40,2	42,2
Město	9,6	26,0	35,6	6,1	51,7	57,8
Celkem	26,0	74,0	100,0	8,1	91,9	100,0
Prospěl	21,3	57,9	79,2	5,1	65,6	70,7
S vyznamenáním	4,7	16,1	20,8	3,0	26,3	29,3
Celkem	26,0	74,0	100,0	8,1	91,9	100,0

III. Podíl jednotlivých kategorií absolventů na zařazení v JZD, na státních statcích a jinde. — The proportions of the different categories of graduates in their employment in co-ops, on State Farms, and in other places

Původ	Zaměstnání					
	stát. statky JZD		jinde		celkem	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
	%					
Rodina						
zemědělská	20,7	0,0	79,3	100,0	100	100
nezemědělská	24,4	9,4	75,6	90,6	100	100
smíšená	40,5	14,3	59,5	85,7	100	100
Město	26,9	9,1	73,1	90,9	100	100
Vesnice	25,6	5,0	74,4	95,5	100	100
Prospěl	26,9	7,2	73,1	92,8	100	100
s vyznamenáním	22,3	10,4	77,7	89,6	100	100

původem z rodin smíšených (0,68), absolventi z města (0,39), absolventi, kteří prospěli (0,37). Absolventi původem z města a ze smíšených rodin mají v JZD a na státních statcích menšinu v poměru k jiným skupinám absolventů, ale k „pokrytí“ potřebují delegovat vysoký podíl ze své skupiny.

Jako tendence se ukazuje, že mezi absolventy z rodin zemědělských a zčásti i absolventy, kteří prospěli s významným, krystalizují zárodky „elity“ zemědělských inženýrů. Tuto tézi doplňujeme údajem o podílu těchto absolventů na

IV. Uplatnění inženýrů pěstitelů v typech organizací v letech 1959, 1962, 1964, 1967 (indexy a koeficienty relativního zastoupení). — The employment of engineers-phytotechnicians in organizations in 1959, 1962, 1964, and 1967 (Indexes and coefficients of relative representation)

Organizace	Zaměstnání absolventů v r. 1967 v %	Indexy			Koeficienty relativního podílu mužů		
		1967 1964	1967 1962	1967 1959	1967	1964	1962
Státní statky	10,9	82	86	81	0,715	0,834	0,642
JZD	11,6	87	63	75	0,851	0,737	0,607
Orgány řídicí	13,9	93	105	119	0,584	0,487	0,510
Zem. výzkum	20,2	117	140	281	0,584	0,488	0,479
Zem. školy	25,2	95	102	187	0,382	0,395	0,398
Zem. služby	4,0	399	174	111	0,105	0,243	0,468
STS	1,1	48	65	4	0,219	1,000	1,000
Les., vod., zprac. průmysl	2,9	100	170	161	0,537	0,352	0,359
Polit. a správní organizace	4,0	183	183	223	0,635	0,469	1,000
Ostatní organizace	4,5	116	132	500	0,469	0,431	0,360
Nebyl zaměstnán	1,1	100	100	122	0,000	0,000	0,219
Vojenská služba, neuvedl aj.	0,6	100	148	166	1,000	1,000	0,440
Celkem	100,0						

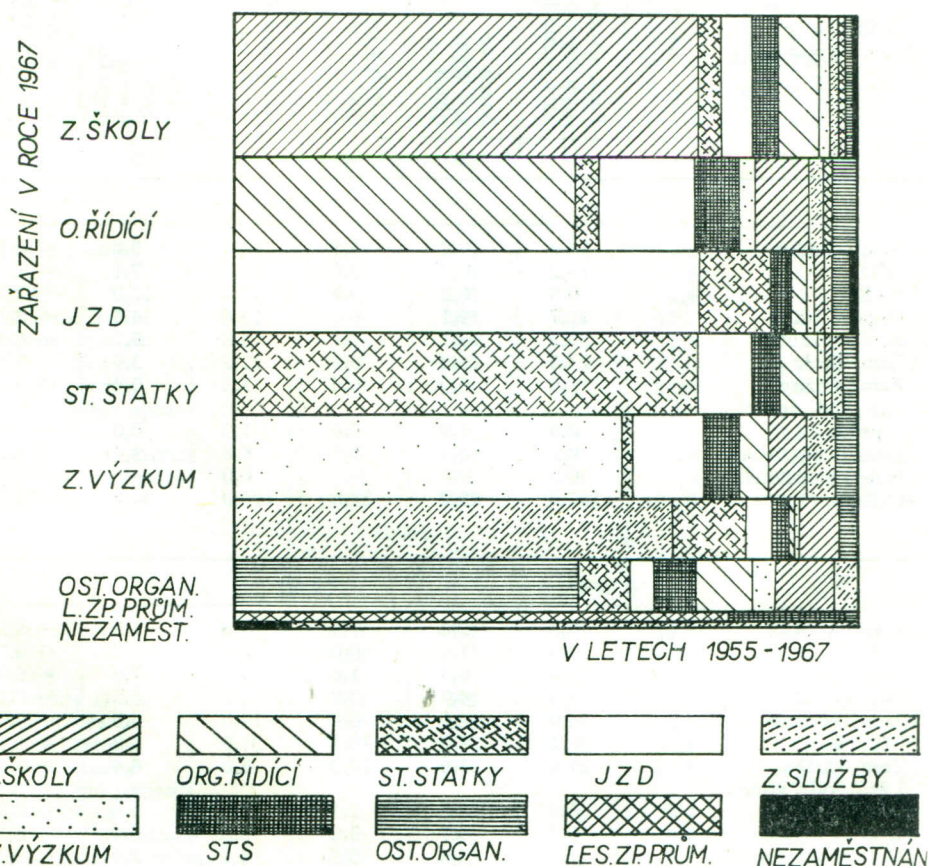
V. Uplatnění inženýrů chovatelů v typech organizací v letech 1959, 1962, 1964 a 1967 (indexy a koeficienty relativního zastoupení). — The employment of engineers-zootechnicians in organizations in 1959, 1962, 1964, and 1967 (Indexes and coefficients of relative representation).

Organizace	Zaměstnání absolventů v r. 1967 v %	Indexy			Koeficienty relativního podílu mužů			Koeficient relativního podílu chovatelů k pěstitelům	
		1967 1964	1967 1962	1967 1959	1967	1964	1962	1967	1962
Státní statky	12,3	91	98	62	0,632	0,518	0,582	0,529	0,505
JZD	11,7	75	63	77	0,786	0,910	0,558	0,502	0,502
Orgány řídicí	13,9	129	217	89	0,612	0,610	0,660	0,499	0,326
Zem. výzkum	7,8	80	113	650	0,591	0,745	0,810	0,282	0,324
Zem. školy	27,1	102	105	133	0,424	0,515	0,412	0,522	0,513
Zem. služby	15,2	100	98	113	0,462	0,501	0,509	0,796	0,872
Les., vod., zprac. průmysl	1,2	155	100	—	0,296	1,000	0,322	0,293	0,414
Polit. a správní organizace	3,8	141	141	317	0,200	0,147	0,595	0,488	0,540
Ostatní organizace	5,4	159	138	208	0,595	0,661	0,495	0,545	0,533
Nebyl zaměstnán	1,2	80	45	45	0,116	0,000	0,000	0,522	0,711
Vojenská služba, neuvedl aj.	0,4	—	191	191	1,000	—	1,000	0,400	0,344
Celkem	100,0								

celkovém počtu odpracovaných let ve funkcích ředitele nebo předsedy JZD. Na celkovém počtu funkčních let předsedy - ředitele se podíleli: absolventi původem z rodiny zemědělské 51,9 %, absolventi z rodiny nezemědělské 25,8 %, z rodiny smíšené 22,3 %, absolventi, kteří prospěli 65,4 %, absolventi, kteří prospěli s významáním 34,6 %.

UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ PODLE TYPU ORGANIZACÍ

Absolventi agronomické fakulty se uplatnili více jak z 90 % v organizacích zemědělské soustavy ČSSR. Bereme-li v úvahu, že umístění některých absolventů v organizacích mimo zemědělskou soustavu má funkční návaznost na zemědělskou sféru vzhledem k našemu společenskému systému (např. politické organizace, ostatní vědecké, výzkumné a vývojové ústavy apod.), pak je uplatnění absolventů v zemědělské sféře ještě vyšší. Jak se absolventi uplatnili v jednotlivých typech organizací v průběhu let 1956—1967 ukazují tab. IV. a V.

1. Struktura let praxe za období 1955—1967 podle zařazení v roce 1967 (pěstitelé a chovatelé muži). — The structure of the years of practical work for the period from 1955 to 1967, according to the placement in 1967 (phytotechnicians and zootechnicians - men)

Inženýři zahradnického oboru se uplatnili takto: nejvyšší procento je v zemědělském školství (25 %), pak následuje zemědělský výzkum. V nezemědělských nevýrobních organizacích (MěstNV aj.) je 14,6 %, v nezemědělských výrobních organizacích 10,3 %, na státních statcích a v JZD po 8,3 %, ve zpracovatelském průmyslu 4,2 %, v organizacích řídicích, v zemědělských službách, STS, v ostatních školách a výzkumu je 2,1 %. Směry přesunu inženýrů zahradníků ukazují některé indexy r. 1967/1962: státní statky - 193 %, JZD 132 %, zem. školy 86 %, ostatní nezemědělské výrobní organizace 72 %, ostatní nevýrobní organizace 141 % atd. Vesměs jde o přesuny do organizací poskytujících větší možnosti odborného uplatnění absolventů zahradnického oboru.

VI. Podíly pěstitelů na odpracovaných letech v období 1955–1967. — The proportions of phytotechnicians in the years of work done, for the period from 1955 to 1967

Organizace	Podíl absolv. dané organizace na celkové sumě let	Podíl absolv. dané org. na		Podíl dané organizace na sumě let	Podíl absolv. jiných org. na celkové sumě let dané organizace	+ - rozdíl let v % (přibylí a odešli)
		letech ve své organizaci	letech v jiných organizacích			
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
m u ž i						
Státní statky	13,0	9,2	3,8	12,9	3,7	+ 0,1
JZD	13,2	10,2	3,0	17,3	7,1	- 4,1
STS	0,5	0,2	0,3	12,2	12,0	- 11,7
Orgány řídicí	15,7	9,1	6,6	13,6	4,5	+ 2,1
Zem. výzkum	20,2	13,1	7,1	13,8	0,7	+ 6,4
Zem. školy	23,2	16,3	6,9	22,2	3,9	+ 3,0
Zem. služby	1,5	0,9	0,6	1,3	0,4	+ 0,2
Les., vod., zprac. průmysl	2,8	1,9	0,9	1,9	0,0	+ 0,9
Ostatní organizace	9,9	4,4	5,5	6,8	2,4	+ 3,1
Nebyl zaměstnán	0,0	—	—	0,0	—	0,0
Celkem	100,0	65,2	34,8	100,0	34,8	15,8
	100,0					
ž e n y						
Státní statky	3,8	2,4	1,4	9,6	7,2	- 5,8
JZD	1,9	1,9	0,0	6,6	4,7	- 4,7
STS	1,9	0,3	1,6	7,9	7,6	- 6,0
Orgány řídicí	8,5	4,7	3,8	11,2	6,5	- 2,7
Zem. výzkum	14,9	8,0	6,9	14,0	6,0	+ 0,9
Zem. školy	38,1	28,0	10,1	31,0	3,0	+ 7,1
Zem. služby	11,6	1,6	10,0	6,0	4,4	+ 5,6
Les., vod., zprac. průmysl	3,5	2,4	1,1	3,0	0,6	+ 0,5
Ostatní organizace	8,7	5,7	3,0	6,6	0,9	+ 2,1
Nebyla zaměstnána	7,1	1,6	5,5	4,1	2,5	+ 3,0
Celkem	100,0	56,6	43,4	100,0	43,4	19,2
	100,0					

Pozn.: 2. + 3. = 1., 5. + 2. = 4., 1. - 4. = 6., 3. - 5. = 6.

Mimo zemědělskou soustavu bylo v r. 1967 7 % inženýrů chovatelů a 6,2 % inženýrů pěstitelů. Toto nízké procento dokazuje, že zemědělstí inženýři se uplatňují v těch oblastech společenských činností, pro které se na vysoké škole připravovali. Avšak uvnitř zemědělské soustavy není rozmístění zemědělských inženýrů úměrné funkcím jednotlivých skupin organizací. Téměř jedna polovina pěstitelů je v zemědělském školství a v zemědělském výzkumu, zatímco v zemědělských službách jen jedna pětadvacetina, v JZD a na státních statcích jedna pětina. Inženýři chovatelé - s výjimkou zemědělského školství, kde je poměrně vysoké zastoupení a zemědělského výzkumu, kde je zastoupení nízké - jsou úměrně rozmístěni v jednotlivých typech zemědělských organizací.

Během let praxe, to je v době od r. 1955 do r. 1967, došlo k přesunům

VII. Podíly chovatelů na odpracovaných letech v období 1955–1967. — The proportions of zootechnicians in the years of work done, for the period from 1955 to 1967

Organizace	Podíl absolv. dané organizace na celkové sumě let	Podíl absolv. dané org. na		Podíl dané organizace na sumě let	Podíl absolv. jiných org. na celkové sumě let dané organizace	+ - rozdíl let v % (přibylí a odešli)
		letech ve své organizaci	letech v jiných organizacích			
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
m u ž i						
Státní statky	13,5	10,4	3,1	16,5	6,1	— 3,0
JZD	12,8	9,5	3,3	16,6	7,1	— 3,8
STS	—	0,0	—	0,4	0,4	— 0,4
Orgány řídicí	15,1	8,3	6,8	12,7	4,4	+ 2,4
Zem. výzkum	8,9	5,6	3,3	7,3	1,7	+ 1,6
Zem. školy	24,7	19,2	5,5	23,4	4,3	+ 1,2
Zem. služby	14,5	11,8	2,7	14,8	3,0	— 0,3
Les., vod., zprac. průmysl	0,8	0,8	0,0	0,9	0,1	— 0,1
Ostatní organizace	8,8	5,0	3,8	7,2	2,2	+ 1,6
Nebyl zaměstnán	1,0	0,1	0,9	0,2	0,1	+ 0,8
Celkem	100,0	70,7	29,3	100,0	29,3	7,6
			100,0			
ž e n y						
Státní statky	7,7	5,9	1,8	15,9	10,0	— 8,2
JZD	3,8	1,7	2,1	7,1	5,4	— 3,3
STS	—	—	—	0,9	0,9	— 0,9
Orgány řídicí	9,4	5,8	3,6	11,7	5,9	— 2,3
Zem. výzkum	5,5	2,3	3,2	2,7	0,4	+ 2,8
Zem. školy	38,3	28,6	10,7	32,5	3,9	+ 6,8
Zem. služby	17,3	9,4	7,9	12,8	3,4	+ 4,5
Les., vod., zprac. průmysl	2,5	0,6	1,9	0,9	0,3	+ 1,6
Ostatní organizace	11,6	5,8	5,8	6,7	0,9	+ 4,9
Nebyla zaměstnána	2,7	1,2	1,5	8,8	7,6	— 6,1
Celkem	100,0	61,5	38,5	100,0	38,5	20,8
			100,0			

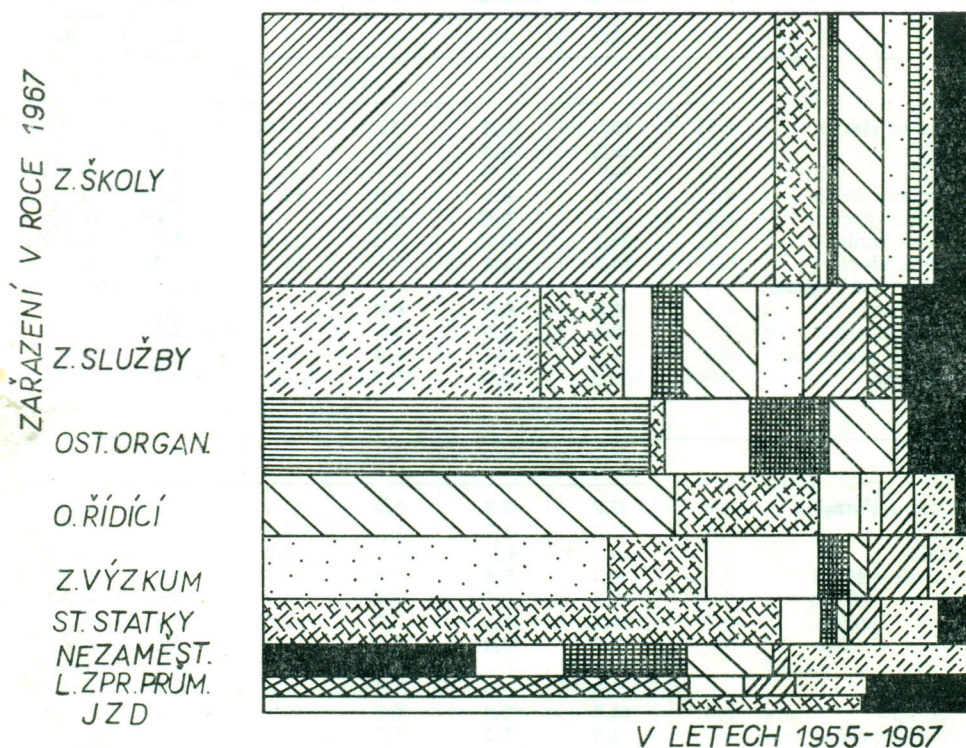
Pozn.: 2. + 3. = 1., 5. + 2. = 4., 1. - 4. = 6. 3. - 5. = 6.

absolventů z jedné typů organizací do jiných typů. Poměrně velký počet odešel z JZD a ze státních statků, pěstitelé i ze zemědělských služeb. Největší ztráty zemědělských inženýrů měly strojně traktorové stanice. V r. 1956 bylo z celkového počtu inženýrů pěstitelů na STS 64 %, v r. 1967 1,1 %. Většina inženýrů, která odešla z těchto organizací přešla do zemědělského školství, zemědělského výzkumu, organizací řídicích, ale také do organizací mimo zemědělskou soustavu. Jako tendence se projevil přechod inženýrů z organizací zemědělské prvovýroby do organizací „nadstavbového“ charakteru a přechod inženýrů z organizací s malým počtem vysokoškoláků do organizací s vyšším počtem. Tyto přesuny byly zvláště výrazné u žen.

K všestrannějšímu pohledu na odborné uplatnění zemědělských inženýrů je nezbytná analýza struktury let praxe v jednotlivých typech organizací. Skladba let praxe zemědělských inženýrů za celou dobu po absolutoriu umožňuje sledovat přesuny mezi jednotlivými organizacemi, ztráty a zisk organizací, míru fluktuace mezi typy organizací, množství let praxe v jiných organizacích, z kterých přišli, míru nezaměstnanosti inženýrů apod.

Strukturu celkové sumy let odpracovaných zemědělskými inženýry v letech 1955 až 1967 v jednotlivých typech organizací ukazují tab. VI a VII a obr. 1, 2. V tabulkách jsou globální proporce a vztahy, obrázky ukazují tyto vztahy detailně.

Z celkového počtu let praxe každé skupiny inženýrů (chovatelé, pěstitelé atd.)

V LETECH 1955-1967

2. Struktura let praxe za období 1955–1967 podle zařazení v roce 1967 (pěstitelé a chovatelé ženy) (legenda je u obr. 1). — The structure of the years of practical work for the period from 1955 to 1967, according to the placement in 1967 (phytotechnicians and zootechnicians - women)

připadá na léta fluktuace mezi typy organizací (nikoliv uvnitř daného typu) tento podíl: obor chovatel - ženy 41,6 % - muži 15,2 %; obor pěstitel - muži 31,6 %, ženy 38,4 %; obor zahradník - muži i ženy 10,6 % z jejich sumy let. V procesech fluktuace ztratily JZD, státní statky a strojně traktorové stanice celkem 495 pracovních let (rozdíl přišli, odešli), tj. 10,2 % z celkové sumy let absolventů a 31,7 % z celkové sumy let odpracovaných v těchto třech organizacích. Čili ztratili téměř $\frac{1}{3}$. Tento úbytek činí u každé kategorie inženýrů (z jejich sumy let) v oboru pěstitel, u mužů 14,7 %, u žen 16,5 %; v oboru chovatel u mužů 7,2 %, u žen 12,4 %; v oboru zahradník 2,3 %.

V procesech fluktuace získaly zemědělské školy a zemědělský výzkum 5,7 % z celkové sumy pracovních let. Na zisku se podílely kategorie inženýrů takto: v oboru pěstitel muži 9,4 %, ženy 8 %; v oboru chovatel muži 2,8 %, ženy 11,3, v oboru zahradník muži i ženy 2,4 %. V procesech fluktuace získaly rovněž politické a správní organizace, ostatní organizace výrobní i nevýrobní, ostatní výzkum a ostatní školy. Podle struktury let praxe je odborné uplatnění poměrně vyrovnané u mužů. Výjimku tvoří velký podíl v zemědělském školství, poměrně větší podíl v ostatních organizacích a nepatrné zastoupení v strojně traktorových stanicích. Záporný je relativně velký úbytek v JZD a na státních statcích. U žen jsou disproporce v odborném uplatnění podle organizací a let praxe mnohem větší. U žen převažuje praxe v zemědělských školách, zemědělských službách a ostatních organizacích (zejména mimo zemědělskou soustavu). Na státních statcích, v JZD a zpracovatelském průmyslu jsou zastoupeny nepatrně. U žen je poměrně vysoká nezaměstnanost a to nejen v minulosti ale i v současnosti (obr. 2).

Typy organizací měnili více pěstitelé než chovatelé, více ženy než muži. Zápornou stránkou flukтуаčních procesů je odchod zemědělských inženýrů z organizací zemědělské prvovýroby. Kladnou stránkou je změna struktury let praxe zemědělských inženýrů v organizacích zemědělské soustavy.

V tab. VI a VII jsou uvedeny vzájemné poměry mezi různými sumami let praxe zemědělských inženýrů v jednotlivých typech organizací v letech 1955 až 1967. Z těchto vztahů se počítaly koeficienty korelace, asociační koeficienty a χ^2 čtyřpolních tabulkách (viz schéma). Stupeň významnosti χ^2 je u všech kategorií inženýrů podle všech uváděných typů organizací 0,001 %. Výjimku činí pěstitelé ženy v organizaci STS, kde je stupeň významnosti menší než 50 %, pěstitelé ženy v organizaci zemědělských služeb se stupněm významnosti 2 %, pěstitelé muži v organizaci STS, se stupněm významnosti 2 %, zahradníci v zemědělských službách se stupněm významnosti 0,01 %.

	Léta odpracovaná v y organizaci	Léta odpracovaná v jiných organizacích	Σ
Inženýři v y organizaci v r. 1967			
Inženýři v jiných organizacích v r. 1967			
Σ			

Obr. 1 a 2 ukazují celkovou strukturu let praxe mužů a žen jak podle organizací, ve kterých se nacházeli v r. 1967, tak v letech 1955 až 1967. Každý

VIII. Průměrné hrubé platy inženýrů v Kčs v r. 1967. — Average gross wages of engineers (in Czechoslovak crowns) in 1967

Kategorie	Muži	Ženy
Zemědělské školy	2374	2070
Státní statky	2289	1860
Orgány řídicí	2272	1870
Ostatní organizace	2121	1770
Zem. výzkum	2094	1770
JZD	2159	—
Zem. služby	2032	1630

řádek na grafu ukazuje podíl daného typu organizace na celkové sumě let inženýrů, strukturu let praxe (podíly let odpracovaných v jiných organizacích), ukazuje z kterých typů organizací kam přešli, ztráty a zisk organizací, směry fluktuace, podíly a strukturu let v jednotlivých typech organizací, kde pracovali dříve ti, kteří jsou v r. 1967 nezaměstnaní, kde pracují ti, kteří byli před r. 1967 nezaměstnaní apod.

Vzájemná souvislost fluktuačních procesů mezi jednotlivými typy organi-

IX. Průměrné hrubé platy inženýrů v Kčs v letech 1955–1967. — Average gross wages of engineers (in Czechoslovak crowns) in the period from 1955 to 1967

Kategorie	1955	1958	1961	1964	1967
Muži	1300	1534	1717	1933	2029
Ženy	1288	1360	1489	1573	1856
Pěstitel - muži					2197
- ženy					1809
Chovatel - muži					2221
- ženy					1891
Zahradník - muži					2140
- ženy					1850

X. Pořadí faktorů působících na rozhodnutí o vstupu do JZD nebo na míru spokojenosti v JZD. — The order of significance of the factors influencing the decision to join a co-op or underlying the satisfaction in a co-op

Faktory	Pořadí podle hodnocení inženýrů zaměstnaných v organizacích				
	JZD	státní statky	orgány řídicí	ostatní organizace	celkem
Životní podmínky	6.	3.	1.	1.	1.
Odměna za práci	1.	1.	2.	2.	2.
Podmínky pro výkon funkce	7.	5.	3.	3.	3.
Pracovní podmínky	2.	5.	6.	4.	4.
Vedení JZD	3.	2.	4.	5.	5.
Postavení JZD v systému zemědělství	5.	5.	5.	7.	6.
Základ. pracovníci	3.	8.	8.	8.	7.
Postavení v JZD	11.	8.	7.	6.	8.
Osobnost absolventa	8.	8.	9.	9.	9.
Postavení zemědělství ve společnosti	8.	10.	10.	11.	11.
Jiné (techn. a společ.)	10.	10.	10.	10.	10.

zací i uvnitř každého typu se sledovala vzhledem k motivaci změn, ve vztazích k jednotlivým typům organizací, k pořadí faktorů, majících vliv na spokojenost nebo na stupeň atraktivnosti případného přechodu inženýra do této organizace.

MOTIVACE ZMĚN

Sledoval se soubor vnitřních i vnějších činitelů, projevujících se jako důvody, příčiny, které vedly inženýra ke změně zaměstnavatele. Byly zkoumány: první motivace první změny, to je motivace postavená respondentem na první místo, všechny motivace první změny, první motivace všech změn a všechny motivace všech změn.

První motivace prvních změn a všech ostatních jsou tyto: na prvním místě životní podmínky - 29,5 % a 26,7 % (zájem rodiny, bytové poměry, dojíždění, typ místa bydliště atd.); na druhém místě jsou změny v situaci podniku - 22,0 % a 24,6 % (reorganizace podniku, rušení podniku apod.); na třetím místě jsou „zájmy“ různých činitelů - 19,8 % a 18,7 % (zájmy činitelů daného podniku, v jiném podniku nebo v jiných organizacích); na čtvrtém místě jsou podmínky práce - 12,5 % a 11,3 % (spokojenost s odvětvím, plat, typ podniku, technická úroveň, obor zastávané funkce, pracovní doba aj.); na pátém místě je osobnost absolventa - 11,7 % a 12,9 % (splnění životních cílů, možnosti adaptace atd.); na šestém místě jsou vztahy mezi lidmi v podniku - 4,5 % a 5,8 % (vztahy mezi vedoucími pracovníky navzájem, mezi vedoucími a vedenými atd.).

Pro podrobnější informaci uvádím stručně platy inženýrů a jejich pracovní čas (tab. VIII a IX). Průměr týdenního pracovního (letního) času mužů: 42,1 % 45 hod.; 35,4 % 55 hod.; 14,1 % 65 hod.; 6,9 % 75 hod.; 1,4 % 85 hod. V průměru podle organizací je to u státních statků 69 hod., u JZD 64 hod., v zemědělských školách a zemědělských službách 51 hod., v zemědělském výzkumu a organizacích řídících 50 hod., v ostatních organizacích 48 hod. Ženy mají kratší pracovní čas než muži, 93 % uvádí průměr 45 hod. týdně.

U všech motivací první změny i všech změn je pořadí toto: na prvním místě jsou podmínky práce - 31,7 % a 30,6 %; na druhém místě jsou životní podmínky - 28,8 % a 26,5 %; na třetím místě je osobnost absolventa - 11,0 % a 11,3 %; na čtvrtém místě u první změny je zájem určitých činitelů 10,1 %, u všech změn pak jsou změny v situaci podniku - 11,3 %; na pátém místě u první změny jsou změny v situaci podniku - 9,4 %, u všech změn pak vztahy mezi lidmi v podniku - 10,3 %; na šestém místě u první změny jsou vztahy mezi lidmi v podniku - 9,0 %, u všech změn pak zájem určitých činitelů - 10,1 %.

Lze shrnout, že u všech motivací všech změn činí podmínky v organizaci 52,2 % (podmínky práce 30,6 %, vztahy mezi lidmi v podniku 10,3 % a změny v situaci podniku 11,3 %), životní podmínky činí 26,5 % a ostatní motivace 21,4 %. Změny byly tedy vyvolány především vztahem absolventa k typu podniku, typem zastávané funkce, platem, pracovním časem, typem bydliště a mírou dojíždění. (V této souvislosti uvádím, že ze zkoumaných absolventů 47,2 % dojíždí do zaměstnání, 60,2 % bydlí v obcích nad 5 tisíc obyvatel, 25,2 % v obcích do 2 tisíc obyvatel. Z inženýrů, kteří bydlí v obcích do 2 tisíc obyvatel dojíždí do zaměstnání 51,0 %.)

Další souvislosti nám ukazují vztahy k organizacím a faktory ovlivňující míru spokojenosti nebo stupeň atraktivnosti.

VZTAH K ORGANIZACÍM

Výzkum motivací změn sledoval především minulé chování inženýrů. Jejich současný vztah k různým organizacím v zemědělské soustavě i mimo ni se sledoval otázkou „kdybyste mohl svobodně volit zaměstnání v některé ze skupin organiza-

cí . . . , o kterou z nich byste měl zájem?“ (stupnice odpovědí značný - menší - žádný). Získané údaje jsou zpracovány v několika variantách. V jedné z nich se použilo sociometrické metody - vztahy absolventů $x - n$ organizací k $x - n$ organizacím. V jednoduché variantě zpracování značného zájmu - první volbu na prvním místě zaměstnání získaly tyto typy organizací: zemědělský výzkum 35,5 %, zemědělské školy 30,8 %, státní statky a ostatní organizace po 10,7 %, organizace řídicí 5,0 %, zemědělské služby 4,4 %, JZD 2,9 %. V kategorii odpovědí „značný zájem“ jsou JZD na posledním místě. Vyjma jedné pětiny výroků inženýrů zaměstnaných v JZD a více méně symbolického a kolegiálního vyjádření sympatií několika inženýrů na státních statcích a v ostatních organizacích, nezískala JZD žádné volby „značný zájem“. Příčina není ovšem jen u absolventů, nýbrž i v samotných JZD. Zjišťoval se vztah mezi počtem vysokoškoláků v JZD a uplatněním dalších absolventů v této organizaci. Čím menší počet vysokoškoláků je v organizaci, tím méně se zde uplatňují další inženýři a opačně (pouze 27,5 % vedoucích pracovníků JZD, kteří jsou nadřizenými zkoumaných absolventů, má vysokoškolské vzdělání, čili téměř tři čtvrtiny vedoucích pracovníků má nižší vzdělání než naši absolventi. Avšak o mnoho lépe na tom nejsou státní statky, kde jen 33,3 % nadřazených má vysokoškolské vzdělání a v organizacích řídicích 56,8 %).

Na tuto problematiku odpověděli absolventi další otázkou. Šlo o faktory, které pokládají za velmi významné při případném rozhodování o vstupu do JZD, resp. podmiňující míru spokojenosti těch, kteří v JZD pracují (podobně byly zkoumány i faktory vztahující se k jiným organizacím). Tab. X ukazuje pořadí četností kategorizovaných výroků.

ZÁVĚR

Ve výzkumu se sledoval velký počet znaků, vztahujících se k společenskému uplatnění zemědělských inženýrů. Vzhledem k rozsahu jsou v této stati analyzovány jen některé, a to zejména sociálně ekologický původ, rodinný původ, uplatnění podle organizací, struktura let zaměstnání, fluktuace, její intenzita, směry, motivace změn, zájem o organizace a některé faktory ovlivňující vztah k organizacím. Aby bylo možné podat syntetické shrnutí výsledků výzkumu uplatnění zemědělských inženýrů v praxi, je nezbytné podat analýzu dalších zkoumaných faktorů, jako uplatnění podle odborných funkcí, podle postavení v organizacích, platové poměry, pracovní a volný čas, bytové poměry, dojíždění do zaměstnání, míry spokojenosti s různými oblastmi svých činností, možnosti sebevzdělání apod. Tuto problematiku s celkovým shrnutím uvedeme v dalším článku.

Literatura

- FABIÁN A., 1966, Návrh koncepce výzkumu absolventů VŠCH. Bratislava.
 LAMSER V., 1966, Základy sociologického výzkumu. Praha.
 POLÁK J., 1965, Výsledky výzkumu uplatnění absolventů lesnické fakulty VŠZ v Brně. Vědecká práce VŠZ Brno.
 SZCZEPANSKI J., 1965, Socjologiczne zagadnienia wyższego wykształcenia. Warszawa.

Došlo dne 27. 1. 1959

Применение выпускников агрономического факультета Сельскохозяйственного института в Брно на практике

Исследовалось применение сельскохозяйственных инженеров — выпускников агрономического факультета Сельскохозяйственного института в Брно в 1967 году. Основную совокупность составляли выпускники 1955, 1958 и 1961 гг. Возвратность анкеты

была 56,8 %. Из общего числа выпускников — 59,8 % сельского происхождения, 44,9 % из крестьянских семей, 34,8 % из некрестьянских семей, а 20,3 % из смешанных семей. Больше одной пятой выпускников работает в государственных хозяйствах и в ЕСХК, одна четвертая — в сельскохозяйственных учебных заведениях, одна десятая — на участке услуг сельскому хозяйству, больше одной восьмой в сельскохозяйственном научном исследовании, приблизительно одна восьмая — в организациях, управляющих сельским хозяйством, почти одна десятая в организациях вне сельскохозяйственной системы ЧССР.

За период 1955—1967 гг. была установлена сравнительно большая текучесть кадров между отдельными типами организаций. Больше всего это проявилось у женщин и на участке фитотехники. Вследствие текучести кадров убыль была в ЕСХК, государственных хозяйствах и машинно-тракторных станциях, прибыль работников была в сельскохозяйственных учебных заведениях и сельскохозяйственных научно-исследовательских институтах, политических и административных организациях и в прочих организациях. Причина кроется на первом месте в жизненных условиях и в трудовых условиях в организациях. Наибольший интерес проявляется к сельскохозяйственному научному исследованию, наименьший — к ЕСХК. Инженеры в ЕСХК в качестве решающих факторов удовлетворенности работой в ЕСХК приводят оплату труда, рабочие условия, способ управления предприятием, количество постоянных работников. Сельскохозяйственные инженеры в остальных организациях приводят жизненные условия, оплату труда, условия для выполнения должности, рабочие условия. Исследования продолжаются.

The Graduates from the Faculty of Agronomy of the University of Agriculture, Brno, as they Assert themselves in Practice

In the year 1967 there was a research on the ways in which agricultural engineers - graduates from the Faculty of Agronomy, University of Agriculture, Brno - assert themselves in practice. The main test group consisted of the graduates of the years 1955, 1958, and 1961. The questionnaires were returned in 56.8 % of cases. 59.8 % of the group come from the country; 44.9 % of the graduates have parents working in agriculture, 34.8 % come from non-agricultural families, and 20.3 % from mixed families. More than one fifth of the graduates work on State Farms and in Unified Agricultural Cooperatives, one fourth are employed by agricultural schools and universities, a tenth by agricultural services, more than one eighth by agricultural research, about one eighth of them work in organizations directing agriculture, and nearly one tenth are employed by organizations outside the system of Czechoslovak agriculture.

It was found that during the period from 1955 to 1967 there had been a large fluctuation between the various types of organizations. This situation was most pronounced in the case of women; as to specialists, the largest fluctuation occurred in phytotechnicians. The fluctuation brought about losses to cooperatives, State Farms, and to Machinery and Tractor Stations, whereas agricultural schools and research institutes, political and administrative organizations and other institutions made gain of the new labour. Most frequently the motive is represented by the conditions of life and by the conditions of work in the organizations. The engineers are most interested in the work in agricultural research. Agricultural cooperatives are considered as the least interesting. The conditions making the engineers happy in their work were reported in the following succession (for the work in Unified Agricultural Cooperatives): remuneration, conditions of work, managing system, number of labour force in the co-op. In other organizations the crucial factors are: conditions of life, remuneration, conditions for the carrying out of the engineers' functions, conditions of work. The research is being continued.

Adresa autora:

Doc. dr. František Křenek, CSc., Vysoká škola zemědělská, katedra sociologie zemědělství a vesnice, Brno, Zemědělská 1.